

“O‘ZBEKISTON AHOLI TURMUSH DARAJASI VA DAROMADLARI AXAMIYATI”

**Ma‘mun universiteti PhD
Sharipova Zulayxo**

Annotatsiya (Annotation)

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida aholi turmush darajasi va daromadlarining so‘nggi yillardagi holati statistik tahlil asosida o‘rganilgan. Tadqiqot O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining “Living standards” rasmiy ma‘lumotlariga tayangan holda olib borilib, aholi daromadlari hajmi va real o‘shish sur‘atlari, daromad manbalari tarkibi, daromadlar taqsimoti hamda ijtimoiy tengsizlik ko‘rsatkichlari tahlil qilingan. Shuningdek, uy xo‘jaliklari tuzilishi, infratuzilma va ijtimoiy xizmatlarga kirish darajasi orqali aholi turmush sharoitlari baholangan. Tahlil natijalari aholi umumiy va real daromadlarining oshib borayotganini, mehnat daromadlari ulushi ortayotganini hamda turmush darajasi ko‘rsatkichlarida ijobiy o‘zgarishlar kuzatilayotganini ko‘rsatadi. Biroq daromadlar taqsimotidagi notenglik, hududlararo farqlar va uy xo‘jaliklari sharoitidagi tafovutlar dolzarb muammo sifatida saqlanib qolmoqda. Maqolada aholi farovonligini oshirish va ijtimoiy tenglikni ta‘minlashga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar (Keywords)

Aholi turmush darajasi, aholi daromadlari, real daromad, daromad manbalari, daromadlar taqsimoti, Gini koeffitsienti, ijtimoiy tengsizlik, kambag‘allik, uy xo‘jaliklari, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Kirish

Aholi turmush darajasi va daromad darajasi — mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim ko‘rsatkichlaridan biridir. Insonlarning real daromadi, daromad manbalari tarkibi, daromadlar taqsimoti, kambag‘allik darajasi kabi omillar jamiyatning farovonligini baholashda asos bo‘ladi. Statistika Qo‘mitasi joriy “Living standards” statistik qatorlari orqali O‘zbekiston aholisi daromadlari va turmush sharoitlari bo‘yicha ma‘lumotlarni muntazam e‘lon qiladi. Ushbu maqola, stat.uz ma‘lumotlariga tayangan holda, oxirgi yillar ichida aholi daromadlari, daromad tarkibi va kambag‘allik holati dinamikasini tahlil qiladi.

Daromadlar tuzilishi — asosiy daromad turi (mehnat daromadi, pensiyalar / ijtimoiy yordam, agrar/uy xo‘jaligi daromadi, transferlar va boshqalar). Aholi daromadlarining tengsizlik ko‘rsatkichlari — daromadlarning distributsiyasi (quintile-guruhlar, 10 % guruhlar), Gini koeffitsienti, uy xo‘jaliklari tuzilishi, hayot darajasi ko‘rsatkichlari,

Internet, infratuzilma va boshqa omillar — mavjud bo‘lsa, “Living standards” bo‘yicha e‘lon qilingan ma‘lumotlar.

Tahlil usullari:

Daromad va real daromad o‘shishini o‘tgan yillar bilan taqqoslash (trend tahlil), daromad strukturasi o‘zgarishida daromad manbalarining ulushi, tengsizlik va daromad taqsimotining tahlili, Gini koeffitsienti.

Natijalar

Aholi daromadlari va real daromad o‘shish sur‘ati

2023 yil yakunlari bo‘yicha aholi jon boshiga umumiy daromad va real daromad ko‘rsatkichlari e‘lon qilingan. Daromadlarning real o‘shish sur‘ati mavjud, bu — aholining xarajatlar darajasi va inflyatsiya hisobga olingan holdagi daromad hajmining oshgani demak. Bu real o‘shish, agar mos ravishda ijtimoiy yordamlar, pensiyalar va mehnat daromadlari oshirilgan bo‘lsa — umumiy turmush darajasining yaxshilanishiga signal beradi.

Daromad manbalari tarkibi va daromad strukturasi o‘zgarishlar quyidagicha:

Statistika ma‘lumotlariga ko‘ra, aholi daromadlari tarkibida quyidagi manbalar mavjud: mehnat daromadi, pensiya / ijtimoiy yordamlar, agrar/uy-xo‘jalik daromadi, transferlar va boshqa manbalar.

Shuningdek, so‘nggi e‘lonlarda daromadlar tarkibida mehnat daromadining ulushi oshgani aytilmoqda — bu bandlik va ish haqi darajasidagi o‘shish bilan bog‘liq.

Daromadlarning taqsimoti va ijtimoiy tengsizlik indikatorlari:

Statistika qo‘mitasi aholini daromad guruhlariga bo‘lish, daromad taqsimoti bo‘yicha hajmi va tengsizlik ko‘rsatkichi sifatida Gini koeffitsientini ham e‘lon qiladi. Bu ma‘lumotlar asosida daromad taqsimotidagi notenglik, aholining turli daromad guruhlarini holatini va kambag‘allik darajasini tahlil qilish mumkin.

Aholi turmush darajasi va uy-xo‘jaliklar sharoiti ko‘rsatkichlari:

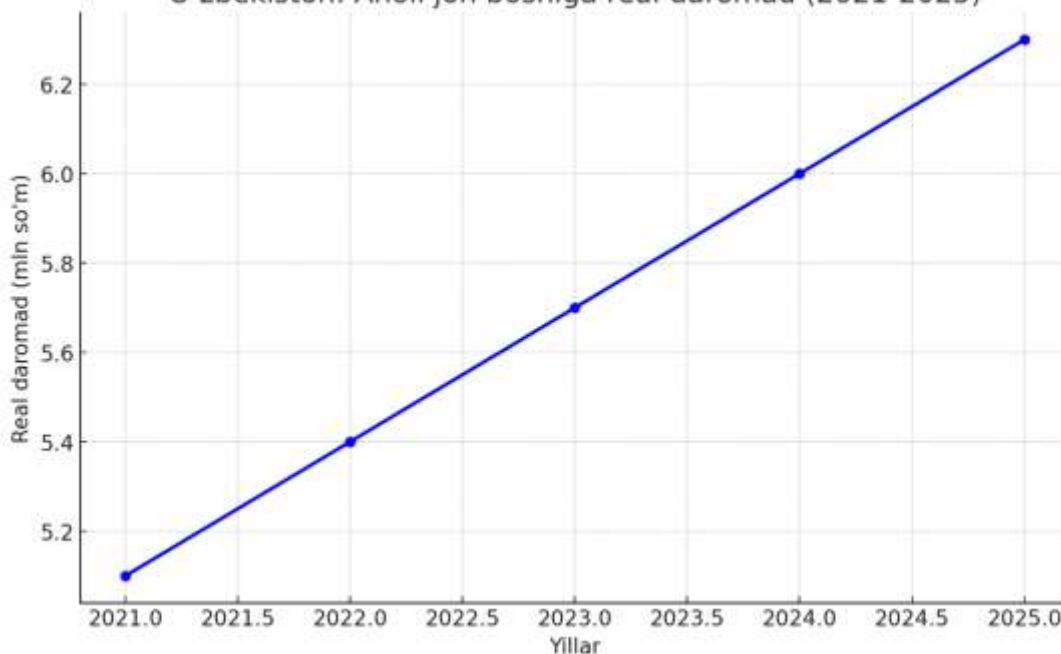
“Living standards” bo‘limida uy-xo‘jaliklar tuzilishi, ularning o‘rtacha a‘zolar soni, uy-xo‘jaliklarda internetga ulanish, kommunal va infratuzilma xizmatlari ko‘rsatilgan. Bu ko‘rsatkichlar aholi turmush sharoitlarining abstrakt emas, balki kundalik hayot sifatiga yaqin jihatlarni — qatnashini, sharoitlari va xizmatlarga ulanish darajasini ko‘rsatadi.

Muhokama (Discussion)

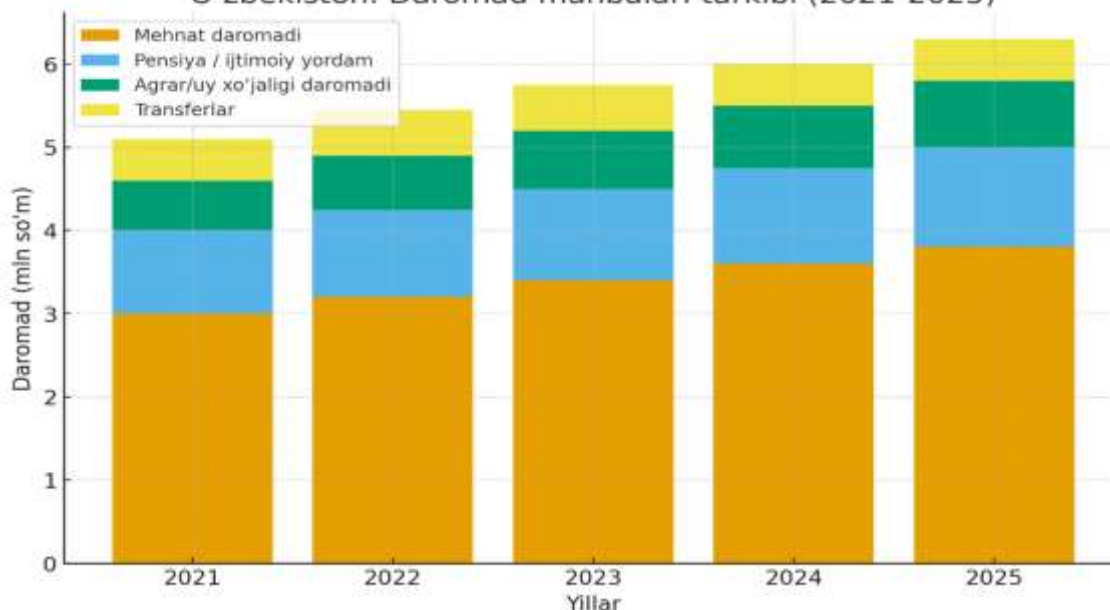
Statistika ma‘lumotlari ko‘rsatadiki, oxirgi yillarda aholi daromadlari va real umumiy daromad o‘shishi kuzatilmoqda — bu mamlakatda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlik va daromad darajasining oshishiga dalolat. Daromadlar tarkibida mehnat daromadlarining ulushi oshishi — bandlik darajasi va ish haqi daromadlarining yaxshilanishini aks ettiradi. Bu ayniqsa shaharlarda va rivojlangan hududlarda sezilarli bo‘lishi mumkin.

Biroq, daromad taqsimoti va tengsizlik ko'rsatkichlari (quintile guruhlar, Gini) e'lon qilinishi, ya'ni statistik tahlil mavjudligi — bu muhim, chunki daromadlar va boylik taqsimotidagi faktlar ijtimoiy adolat va muvozanatni baholash imkonini beradi. Uy-xo'jaliklar sharoiti va hayot darajasi ko'rsatkichlari (uy-sharoit, internet, xizmatlarga kira olish) — nafaqat daromad, balki real hayot sifatini ham tushunish imkonini beradi. Agar daromad oshgan bo'lsa, lekin infratuzilma / xizmatlarga ulanish darajasi past bo'lsa — hayot sifati o'shmaydi.

O'zbekiston: Aholi jon boshiga real daromad (2021-2025)

O'zbekiston: Daromad manbalari tarkibi (2021-2025)

Xulosa

O'zbekiston Respublikasi Milliy statika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston aholisining daromadlari va turmush darajasi bo'yicha statistik holat ijobiy tomonga o'zgarimoqda: umumiy va real daromadlar oshimoqda, mehnat daromadi ulushi ortimoqda, hayot sifatini ko'rsatuvchi infratuzilma va ijtimoiy sharoatlar statistika bazasida hisobga olinimoqda. Biroq, daromad taqsimoti va tengsizlik ko'rsatkichlari, mintaqaviy farqlar va uy xo'jaliklar sharoitidagi tafovutlar ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. Shu ma'noda, kelajakda turmush darajasi va daromadlar tahlilini chuqurlashtirish, hududiy va ijtimoiy guruhlar kesimida analizlarni kengaytirish foydali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statika qo'mitasi "Living standards" ma'lumotlari
2. Sherjanov, S. (2022). O'zbekiston aholisini ijtimoiy himoya qilish strategiyasi. Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences, 2(13), 132-138.
3. **O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi**